

БОРБЕНО ОБЕЗБЕЂЕЊЕ

Развитак ратне технике иде све већом брзином, тако да су многа борбена средства, употребљавана у Другом светском рату, сада делимично или потпуно застарела, па се чак и нека од пронађених или усавршених у послератном периоду замењују новијим и савршенијим. За овако брзим развојем борбених средстава често заостаје теоретска обрада начина њихове употребе као и утицаја који она врше на организацију и извођење савременог боја. Услед тога се и дешава да се извесне теоретске поставке нагомилавају и конзервирају и ако је очигледно да их је развој ратне технике већ одавно превазишао.

Такав случај је и са питањем борбеног обезбеђења, под којим се подразумевају мере које се предузимају у циљу заштите од изненадног непријатељског напада и обезбеђења слободе маневара, као и стварања могућности за организовано ступање у борбу и вођење борбе под најповољнијим условима. Према досадашњим теоретским схватањима и правилским одредбама већине армија, борбено обезбеђење обухвата: извиђање, осигурање, противавионску одбрану (ПАО), противтенковску (ПТО), противдесантну одбрану (ПДО), хемиско обезбеђење (противхемиску, противрадиолошку и противбиолошку заштиту) и маскирање.

Првобитно дефинисање појма „борбено обезбеђење“ извршено је још пре Првог светског рата — када су у борби учествовале углавном пешадија, артиљерија и коњица. Тада је борбено обезбеђење обухватало само три елемента: извиђање, осигурање и маскирање. Ови елементи су се даље развијали у оној мери колико су то захтевали услови даљег развоја борбене технике и начина њене употребе. Међутим, појавом нових борбених средстава: тенкова, авијације и хемиских средстава, појавило се, упоредо са питањем начина њихове употребе, и проблем одбране од ових средстава. Тако је настала потреба за стварањем противтенковске и противавионске одбране и противхемиске заштите. Требало је, дакле, проширити појам борбеног обезбеђења и у њега укључити и потребне мере за одбрану од ових нових борбених средстава.

Но, иако су од самог почетка били створени услови да се свака од ових мера почне развијати у самосталан вид борбеног обезбеђења, ипак се у току Првог светског рата остало само на зачецима који су се

сводили на извесне практичне поступке који нису били теоретски обрађени. И тек десетак година након свршетка овог рата почели су се у неким армијама¹⁾ теоретски обрађивати проблеми борбеног обезбеђења и разматрати укључивање у њега нових мера, а армије неких земаља²⁾ су чак ушле у Други светски рат без рашчишћених теоретских поставки о видовима борбеног обезбеђења.

Током, а нарочито при крају Другог светског рата, развој тенкова и авијације достигао је такав степен да су ова борбена средства почела пресудно утицати на исход борбених дејстава. Зато су се при крају овог рата, а поготову после његовог завршетка, почеле мењати и поједине теоретске поставке у погледу начина извођења борбених дејстава па и схватања, планирања и извођења борбеног обезбеђења. А ако уз већ поменута техничка средства додамо и нова АБХ оружја, која могу бити употребљена у будућем сукобу, онда постаје јасно какав ће велики значај добити убудуће одбрана од тих борбених средстава, а нарочито противавионска и противтенковска.

Ако данас подробније размотримо и посебно анализирамо све досадашње видове борбеног обезбеђења, видећемо да се они међусобно битно разликују како по обиму и садржају, тако и по циљу коме служе. А то значи да се сви не могу уврстити у исту групу, нити одговорити истом првобитно постављеном циљу. Нови услови, нарочито нова борбена средства, указују на потребу ревизије досадашњег схватања борбеног обезбеђења и изналагања нових, целисходнијих решења.

И поред разних дискусија по овоме, засада је стање остало мањевише непромењено — сви ранији видови борбеног обезбеђења и даље се сврставају у једну групу, мада поједини писци, на страни и код нас,³⁾ указују на потребу за изменом досадашњих схватања. У вези са тим требало би указати и на извештан несклад који постоји у задацима појединих видова борбеног обезбеђења и чињеницу да су неки од њих у толикој мери прерасли своје првобитне оквире, да у себи садрже и друге видове борбеног обезбеђења. Такав је случај са противавионском одбраном која, иако третирана као вид борбеног обезбеђења, укључује у себе и извиђање, осигурање, маскирање, ПТО, итд. Слично је и са противтенковском и противдесантном одбраном које садрже разне друге елементе борбеног обезбеђења, укључујући и противавионску одбрану. Ово указује на чињеницу да се тешко може оправдати сврставање ПАО, ПТО и ПДО у исти ред са извиђањем и маскирањем, и њихово подједнако третирање.

У вези са овим требало би, по нашем мишљењу, претходно решити два основна питања: шта је у суштини борбено обезбеђење и

¹⁾ На пример, Француске, В. Британије, СССР, итд.

²⁾ Бивше Југославије, САД, а делимично Пољске и Чехословачке.

³⁾ Види чланак пук. Ш. Хасандедића: „Проблем борбеног обезбеђења“, Војно дело бр. 1 и 2/1958, стр. 28.

да ли и даље постоји потреба да у њега уђу сви елементи који су досад улазили, с обзиром на циљ коме служе и метод извођења?

*

Као што је познато, борбено обезбеђење има за циљ да обезбеди јединице од изненадног дејства непријатеља и створи најпогодније услове за изненадно и ефикасно дејство сопствених снага. Према томе, циљ борбеног обезбеђења није борба, нити уништење непријатеља претставља његов основни задатак. Истина, његова примена је најчешће повезана са борбом, али се она организује и изводи и онда када трупе врше друга дејства (марш, прегруписавање, смену, одмор, итд). Према томе, и суштина борбеног обезбеђења је у стварању што бољих услова за извођење борбених дејстава јединице при чему се вођење борбе и уништење непријатељских борбених средстава не може поставити као основни задатак.

Као што је већ напоменуто, међу појединим видовима борбеног обезбеђења постоји знатна разлика, као у погледу циља и садржаја, тако и у погледу обима. Тако, на пример, док се организовањем и применом извиђања или маскирања јединица стварно обезбеђује од изненадног непријатељског дејства, дотле се организовањем и извођењем противавионске, противтенковске или противдесантне одбране врши не само обезбеђење те јединице, већ се истовремено води борба у циљу уништења нападачевих авиона и тенкова — који спадају у његова најефикаснија борбена средства. Према томе, излази да се противавионска, противтенковска, па и противдесантна одбрана не би могле третирати само као видови (мере) борбеног обезбеђења у ужем смислу речи, већ истовремено и као облици (видови) борбеног дејства које има за циљ уништење противника. Чињеница да одредбе у појединим правилима стављају у задатак ПАО и ПТО и уништење непријатељских авиона и тенкова, још више потврђује исправност поставке да ПАО и ПТО треба третирати као видове борбених дејстава. Овome иде у прилог и раније истакнута разлика у обиму појединих видова борбеног обезбеђења, при чему ПАО, ПТО и ПДО укључују у себе готово све остале видове борбеног обезбеђења (извиђање, осигурање, маскирање, АБХ заштиту и сл.).

Из предњег излагања произилази да се међу досадашњим елементима борбеног обезбеђења јасно разликују две групе. У једну би спадали они видови борбеног обезбеђења који по својој суштини, циљу и обиму, заиста обављају улогу која је борбеном обезбеђењу намењена, те би их и надаље требало тако третирати, док би у другу требало издвојити оне елементе досадашњег борбеног обезбеђења који претстављају, у ствари, видове борбених дејстава. Према томе, сматрамо да би као *видове борбеног обезбеђења* требало и даље третирати: извиђање, осигурање, маскирање и АБХ заштиту, док би *противавионску одбрану, противтенковску одбрану и противдесантну одбрану* требало

сматрати посебним видовима борбеног дејства који излазе из оквира борбеног обезбеђења.

Овакво гледање на борбено обезбеђење сматрамо да би одговарало циљу и задатку који му је намењен. Сем тога, овим би било прецизирано која средства служе за обезбеђење трупа, а која за уништење непријатеља, чиме би се отклониле и могуће забуне у процесу организације и извођења боја. Дакле, још у припреми боја били би тачно одређени место, важност и улога појединих средстава, што би и са формалне стране имало ефекта и омогућило да се ствари благовремено и правилно поставе на своје место.

Да би се што потпуније сагледала оправданост издвајања ПАО, ПТО и ПДО из мера борбеног обезбеђења, које се још оштрије намеће у условима савременог рата, осврнућемо се на улогу коју ће ови видови борбених дејстава имати у евентуалном будућем рату.

Противавионска одбрана. Благодаречи све већим техничким достигнућима (повећаној брзини и висини лета, долету, наоружању итд.), савремена авијација се снажно развила и свакако ће претстављати један од најважнијих фактора у евентуалном будућем сукобу. Услед тога ће и борба са непријатељском авијацијом и осталим нападним средствима из ваздуха претстављати један од главних задатака трупа обе зараћене стране у свим ситуацијама. Успех ће при томе моћи да обезбеди само комплетан систем све три компоненте савремене противавионске одбране која обухвата: беспрекорно функционисање службе ваздушног осматрања (ВОЈ), ефикасну употребу средстава противавионске одбране (пав артиљерије, пав ракета и ловачке авијације) и целисходну примену мера противавионске заштите (ПАЗ). Овакав систем мораће обухватити како све јединице тако и територију на којој оне дејствују. Он ће најзад, развијајући своје специфичне облике дејства, морати да се органски укључи у борбу за превласт у ваздуху. Према томе, противавионска одбрана претставља комплетну и засебну организацију која свој основни задатак решава борбеним дејством, те нема основа нити постоје посебни разлози да се она и даље сматра само мером борбеног обезбеђења трупа.

Ако би противавионска одбрана и у савременим условима била укључена у мере борбеног обезбеђења трупа, реметила би се јединственост њене организације и нарушавао принцип централизованог коришћења свих расположивих средстава у борби против непријатељског дејства из ваздуха. То би се десило и ако би се општем извиђању прикључило и ваздушно извиђање и осматрање јер би, уместо јединственог система осматрања, требало организовати садејство између различитих органа што би, с обзиром на брзине савремених авиона, било практично неизводљиво, те би од тога трпела ефикасност ПАО у целини.

С обзиром на повећану опасност од непријатељског дејства из ваздуха и потребу ангажовања веће количине пав средстава, како би се постигла довољна заштита, очигледно је да се у савременим усло-

вима ни у једној ситуацији неће моћи обезбедити довољно противавионских средстава, нити ће бити могућно препречити непријатељу у ваздуху све путеве (са свих праваца, на свим висинама и ка свим објектима). Зато се у још већој мери намеће потреба да противавионска одбрана, као специфичан вид борбеног дејства, буде са свим својим елементима издвојена и јединствено организована и руковођена, а не да буде укључена у мере борбеног обезбеђења. Најзад, укључивање противавионске одбране у мере борбеног обезбеђења трупа неповољно би се одразило и на развој тактике ПАО и успоравало би ионако сложени процес у обуци пав кадрова. Зато сматрамо да противавионској одбрани у савременим условима треба дати оно место које јој стварно припада, како у погледу организације и извођења борбених дејстава тако и у погледу наставе и васпитања трупа.

Противтенковска одбрана. Као што је познато, током Другог светског рата противтенковска одбрана је третирана као једна од мера борбеног обезбеђења, мада је још у току рата била прерасла тај оквир. После рата се ово питање знатно заострило и довело до разних дискусија у којима су се испољавала супротна схватања, иако је све више постојало јасно да ПТО претставља вид борбеног дејства, а не меру борбеног обезбеђења. Да би се по овом питању добила јаснија слика, укратко ћемо се осврнути на неке моменте из историског развоја противтенковске одбране.

Након прве појаве тенкова на бојишту (16 IX 1916) лутало се у погледу начина њихове употребе, док се није дошло до закључка да их треба користити масовно, изненадно и без артиљериске припреме. Први напади енглеских тенкова, извођени на овај начин, затекли су немачку пешадију потпуно неспремну у погледу ПТО. Међу разним мерама које су у овом циљу предузимане убрзо се као најефикасније средство за борбу против тенкова показала артиљерија која дејствује са блиских отстојања.

У периоду између два рата, на основу искуства из претходног и предвиђања у погледу будућег рата, све су армије озбиљно пришле решавању проблема ПТО, при чему су се појављивала различита схватања. Но, у Други светски рат су зарађене стране ушле са довољно разрађеном доктрином о употреби тенкова, док је разрада система ПТО спровођена у току самог рата. Тада су конструисани и први пт топови калибра 45 мм и већег, за целокупну артиљерију уведена су специјална пт зрна, док је авијација наоружана специјалним ракетама за уништавање тенкова. Разрађени су до детаља систем командовања и организација веза, укључујући ту и посебне сигнале за пт узбуну. Сва средства ПТО у борбеном поретку пешадије и артиљерије била су организована у један систем и повезана са одређеним командним местом. Једном речју, био је изграђен целовит систем ПТО у зони дејства тактичких, односно здружених јединица. После Другог светског рата, на основу стечених искустава, још више је усавршен систем ПТО, при чему су тражени најцелисходнији методи

за дејство против тенкова у маси, а на одређеним тенкоопасним правцима.

Као што се види из овог кратког разматрања, систем противтенковске одбране у савременим условима широко је развијен и у њега се укључују све мере борбеног обезбеђења. На противтенковске тачке и чворове, у оквиру четних и батаљонских рејона одбране, не може се гледати као на издвојена пт средства, већ је потребно све елементе ПТО посматрати у целини, повезано са пешадијом. Дакле, у оквиру јединственог система одбране, односно борбеног поретка у нападу, пт средства имају задатак да се супротставе нападу непријатељских тенкова на одређеним правцима са циљем да се противнику нанесу што већи губици и сломи воља за поновним нападом оклопним средствима. Зато се на ПТО у новим условима не може гледати као на елемент борбеног обезбеђења већ као на вид борбеног дејства у који су укључени готово сви елементи борбеног обезбеђења.

Једино овакво прилажење организације ПТО може, по нашем мишљењу, обезбедити систему ПТО оно место које му припада с обзиром на улогу коју ће одбрана од непријатељских оклопних снага имати у борбеним дејствима у новим ратним условима.

Слични разлози могли би се навести и за *противдесантну одбрану*.

*

Полазећи од суштине борбеног обезбеђења која произилази из дефиниције дате у почетку овог излагања, а имајући у виду циљ, садржај и начин спровођења појединих видова борбеног обезбеђења, сматрамо да се с разлогом као мере борбеног обезбеђења могу третирати само извиђање, осигурање, АБХ обезбеђење и маскирање. Међутим, основни задатак противавионске, противтенковске и противдесантне одбране, који се састоји у дејству на непријатеља и уништењу његових борбених средстава (авиона, тенкова, ваздушних десаната) толико је важан да у савременој борби потискује остале и својим носиоцима неминовно даје и другачије обележје. Услед тога као и чињенице да овај задатак превазилази задатак и обим борбеног обезбеђења, сматрамо да постоје услови да се ПАО, ПТО и ПДО издвоје из осталих мера борбеног обезбеђења и третирају далеко шире — као видови борбеног дејства у коме учествују не само њихова специјална средства већ и сви елементи борбеног поретка дотичне јединице.

Противавионској, противтенковској и противдесантној одбрани могу се само на овај начин правилно одредити места приликом организовања и извођења савременог боја, и придати онај значај који им у новим условима објективно и припада. Јер, чињеница је да су се од Првог светског рата и од првих почетака модерне организације борбеног обезбеђења десиле велике промене у борбеној техници, а с тим у вези и у тактици, па се намеће потреба да практична искуства у овом погледу добију и одговарајуће теоретске форме.